

ΜΑΝΟΥΗΛ Ο ΚΟΜΝΗΝΟΣ
ΚΑΙ ΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ ΒΕΛΑΝ ΤΟΝ Γ΄
ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΠΡΟΚΑΤΟΧΟΥΣ ΤΟΥ

Ἐν σοβαρωτάτῃ ἀνακοινώσει του γενομένη τῷ 1928 ἐν Δέβρετσην τῆς Οὐγγαρίας, ὁ ἀείμνηστος Αὔγουστος Χαίτσεμπεργ ἐλεγε τὰ ἑξῆς: «Ἡ ἱστορία τῶν Οὐγγῶν ἦτο ἀπὸ αἰῶνων συνδεδεμένη μετὰ τῆς τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους πρὸ τῆς ἐν τῇ νῦν πατρίδι ἐγκαταστάσεως τοῦ ἱπποτικοῦ τούτου ἔθνους. Καὶ ἔκτοτε μένει ἡ ἱστορία αὐτοῦ στενῶς συνδεδεμένη μετὰ τὸ Βυζάντιον. Ὁ Οὐγγρικός λαὸς ὑπέστη βαρυνάτας θυσίας, διὰ νὰ σώσῃ τὸ κράτος καὶ μετὰ τὴν πτώσιν αὐτοῦ, ἡ Οὐγγαρία συνέχισεν εὐσεβῶς καὶ ἱπποτικῶς τὸν διὰ τὸν πολιτισμὸν ἀγῶνα, ἕως οὗ ἐθραύσθη καὶ ἡ ἰδική της δύναμις. Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀσχοληθῶμεν μετὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Οὐγγαρίας χωρὶς νὰ συμβιβάσωμεν ταύτην μετὰ τῆς ἱστορίας τοῦ κράτους καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Βυζαντινῶν».

Τῶν τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ καὶ τοῦ Βέλα Γ΄ σχέσεων ἀποδεικνυομένων μάλιστα τὴν ἀλήθειαν τῶν προειρημένων, θὰ προσπαθῆσω συντόμως νὰ περιγράψω τὴν ἐποχὴν ταύτην. Τότε ὁ πόλεμος ἦτο ἡ κανονικὴ κατάστασις τῶν ἔθνῶν. Ἐν ᾧ ὅμως οἱ πόλεμοι ἦσαν συνήθως συνδεδεμένοι μετὰ ἔθνικόν μῖσος, οἱ ὀλίγοι μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Οὐγγῶν τοιοῦτοι ἐστεροῦντο τοῦ ἐξολοθρευτικοῦ χαρακτῆρος. Ὁ κύριος σκοπὸς τῶν πρὸ 800 ἐτῶν γενομένων τούτων πολέμων ἦτο ἡ τῆς χώρας μεγέθυνσις, οὐδέποτε δ' ἔλειπεν ἐξ αὐτῶν γενναία πρόφασις, τουτέστι βοήθεια ἐν οἰκογενειακαῖς ὑποθέσεσιν. Ἄλλως τε οἱ πόλεμοι οὗτοι κατέληξαν εἰς διαρκῆ εἰρήνην τιμητικὴν δι' ἀμφοτέρους τοὺς λαούς¹. Ἡ τῶν ἀντιπάλων διαγωγὴ ἦτο ἄλλως τε πάντοτε φιλόφρων καὶ ἱπποτικὴ. Τῷ 1072, ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Σολομὼν (1063-1074) ὑπεχρεώθη νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Βυζαντίου Νικήτα, διὰ νὰ ἀμυνθῆ κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Πετσενέγων, εὐνοουμένων τοῦ αυτοκράτο-

¹ Οἱ οἰκογενειακοὶ δεσμοί, καίπερ δημιουργηθέντες ὅπως συνδέσσωσι τὰς δύο δυναστείας, τὸνναντίον προὐκάλεσαν συγκρούσεις. Μέλη δυσηρεστημένα τῆς Οὐγγρικῆς δυναστείας εἶπον ἄσυλον παρὰ τοῖς νέοις ἐν Κωνσταντινουπόλει συγγενέσιν, καὶ τανάπαυιν οἱ τοῦ αυτοκράτορος πολέμιοι ὑπελόγιζον ἐπὶ τοῦ Οὐγγρου Βασιλέως... Εἰς τὰς οἰκογενειακάς σχέσεις βλέπομεν λοιπὸν τὴν τῶν πολέμων αἰτίαν. Θάλλοτση, Βέλα Γ΄ καὶ ἡ Οὐγγρική Μοναρχία.

ρος. Κατανικήσας τούς Πετσενέγους ἐπολιόρησε τὸ Βελιγράδιον τὸ κατεχόμενον ὑπὸ τοῦ Νικήτα. Μετὰ πολιορκίαν μηνῶν τινων κόρη Οὐγγρὶς ἀνάψασα πυρκαϊάν παρέσχεν εἰς τὸν Οὐγγρικὸν στρατὸν ἀφορμήν, ὅπως ἐπωφεληθῆ τῆς ταραχῆς καὶ εἰσορμῆσιν εἰς τὴν πόλιν. Ὁ Νικήτας παρεδόθη τότε εἰς τὸν Γεΐζαν¹, ὅστις περιεποιήθη τοὺς αἰχμαλώτους Ἕλληνας. Ὁ Μιχαὴλ Δούκας Παραπινάκης εὐγνώμων ἔστειλεν αὐτῷ δῶρα καὶ στέμμα.

Δευτέραν φορὰν οἱ Ἕλληνες συνεκρούσθησαν μὲ τούς Οὐγγρους διὰ τὴν ἑξῆς αἰτίαν: Ὁ Ἄλμος, θεῖος τοῦ Στεφάνου Β', συνομόσας κατὰ τούτου, προσέφυγεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ζητῶν τὴν προστασίαν τῆς αὐτοκρατείας Εἰρήνης². Ὁ Στέφανος Β' (1114-1131) ζητεῖ τὴν παράδοσιν τοῦ Ἄλμου, μὴ ἐπιτυχὼν δὲ αὐτήν, κηρύσσει τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Β' Κομνηνοῦ. Ὁ πόλεμος οὗτος ἤρχισεν τῷ 1128. Οἱ δύο στρατοὶ ἐπολέμησαν νικῶντες καὶ νικώμενοι ἐκ διαδοχῆς ἕωσοῦ, τοῦ Ἄλμου ἀποθανόντος, συνωμολογήθη ἡ εἰρήνη.

Σπουδαιότατον πρόσωπον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν δύο λαῶν διεδραμάτισεν ὁ Μανουὴλ Κομνηνός, (1143-1180)³ ἀναγορευθεὶς αὐτοκράτωρ ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἰωάννου, ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰσαακίου, ἔνεκα τῆς δραστηριότητος καὶ τοῦ πνεύματός του. Πάντες οἱ ἱστοριογράφοι τὸν περιγράφουσιν ὡς ἱκανώτατον καὶ πολεμικώτατον αὐτοκράτορα ἔχοντα μεγάλην σωματικὴν ἰσχὺν καὶ ἐπιβλητικὸν παράστημα: ἦτο μέγας, ἡλιοκαμμένος, ἀρρενωπός, συμπαθητικώτατος καὶ πολιτικώτατος.

Ὡς ὁ πατήρ του, οὕτω καὶ ὁ Μανουὴλ εἶχε σκοπόν: *Movere fines... ultra Danubium ad occidentem.*

Η ΕΝ ΟΥΓΓΑΡΙΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Τῷ 1141 ἀπέθανε Βέλα ὁ Β' (Vak Bela, τυφλὸς Βέλα), ἀφίνων τρεῖς υἱούς: Γεΐζαν, Λαδίσλαον καὶ Στέφανον. Πρὸ τοῦ θανάτου του εἶχε διορίσει διάδοχον αὐτοῦ τὸν Γεΐζαν, ἵνα κυβερνᾷ ἐν Οὐγγαρίᾳ, Κροατίᾳ καὶ Δαλματίᾳ. Τὴν Βοσνίαν, ἣν ἐκληρονόμησε παρὰ τῆς συζύγου του Ἑλένης, θυγατρὸς τοῦ Οὐρος, ἡγεμόνος τῆς Σερβίας, ἄφινεν εἰς τὸν Λαδίσλαον, τὴν δὲ Συρμίαν εἰς τὸν Στέφανον.

Ἡ βασιλικὴ λοιπὸν οἰκογένεια τῆς Οὐγγαρίας ἦτο συγγενῆς μὲ τὴν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οὖσαν Σερβικὴν. Ὁ παλατῖνος τῆς Οὐγγαρίας Βέλους, ἀδελφὸς τοῦ Βλάχου Τσουδόμιλ, ἡγεμόνος

¹ Ὁ Γεΐζας, ὕστερον Βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας ὡς Γεΐζας Α' (1074-1077), ἐξάδελφος τοῦ Σολομῶντος, ἦτο γνωστός διὰ τὴν μεγαλοψυχίαν του.

² Ἡ Εἰρήνη, Οὐγγριστὶ Πίροσκα, ἦτο θυγάτηρ τοῦ Βασιλέως Λαδισλάου Α' Ἁγίου Λαδισλάου (1077-1095).

³ Πάππος τοῦ Μανουὴλ ἦτο ὁ Ἀλέξιος Α' Κομνηνός. Ὁ υἱός του, Ἰωάννης Α', πατήρ τοῦ Μανουὴλ, ἦτο σύζυγος τῆς Οὐγγρίδος Εἰρήνης (Πίροσκα).

τῆς Σερβίας, τὸν παρώτρυνεν, ὅπως μὴ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Βυζαντίου, ἀλλὰ τὴν τῆς Οὐγγαρίας, ἡ κατάστασις ὅμως δὲν ἠνῶνει τὸ σχέδιον τοῦτο, λαμβανομένου μάλιστα ὑπ' ὄψιν τοῦ τε χαρακτηῖρος καὶ τῆς ἀνδρείας τοῦ Μανουήλ, τοῦ ὁποίου ὄνειρον ἦτο ἡ ἀνύψωσις τῆς δυνάμεως τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἡ ὑποταγὴ τῆς Οὐγγαρίας. Πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν σκοπῶν του ἐχρησίμευσεν αὐτῷ ἡ διαγωγὴ τῆς Σερβίας, ἥτις παρέσχε προφάσεις συγκρούσεως μετὰ τῆς Οὐγγαρίας. Δὲν ἐβράδυνε λοιπὸν ὁ Μανουήλ νὰ εἰσδύσῃ μὲ τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς τὴν Σερβίαν καὶ νικήσας καὶ συλλαβῶν αἰχμάλωτον τὸν Βλάχον, νὰ κυριεύσῃ τὸ Σεύγμινον. Ὁ Γεΐζας νικήσας τὸν Ρῶσον ἡγεμόνα Βλαδίμηρον ἐξεστράτευσεν κατὰ τοῦ Μανουήλ, ἀλλ' οὗτος, ἀποφεύγων τὴν ἀποφασιστικὴν σύγκρουσιν, ἠρκέσθη ν' ἀπωθήσῃ μικρὰ Οὐγγρικά ἀποσπάσματα καὶ νὰ ληλατήσῃ τὸ Βανᾶτον.

Τῷ 1153, ὁ Γεΐζας παρεσκευάζετο πρὸς νέον πόλεμον, ἀλλὰ τοῦ Φρειδερίκου Παρμαπαρόσσα ἀπειλοῦντος τὴν Οὐγγαρίαν, οὗτος ἠναγκάσθη νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην μὲ τὸν Μανουήλ. Ἡ εἰρήνη αὕτη δὲν διήρκεσε πολὺ, αἰτία δὲ οἱ τοῦ Γεΐζα ἀδελφοὶ Στέφανος καὶ Λαδίσλαος, οἵτινες ἀπολέσαντες τὰς ἐδάφη των καὶ φοβούμενοι καταδιώξεις, προσέφυγον εἰς τὴν ἀλὴν τοῦ Μανουήλ, ὅστις τοὺς ὑπεδέχθη καλῶς, διὰ νὰ ἔχῃ πρόφασιν προελάσεως εἰς τὴν Οὐγγαρίαν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μανουήλ Ἀνδρόνικος, ἐποφθαλμιῶν τὸν θρόνον, ἐκάλεσε τὸν Γεΐζαν εἰς βοήθειαν. Οὗτος ἔσπευσε προθύμως καὶ νικήσας τὸν Βυζαντινὸν στρατὸν ἐκυρίευσεν τὴν Βρανιζόβαν. Πάντες οἱ Οὐγγροὶ οἱ συνοδεύσαντες τὸν Στέφανον εἰς τὴν Ρωμανίαν ἀπέθανον ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ. Ὁ Γεΐζας, εὐχαριστημένος, συνωμολόγησε εἰρήνην μὲ τὸν Μανουήλ, ὅστις ὑπεσχέθη νὰ μὴ ὑποστηρίξῃ πλέον τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· καὶ ἐπεκαλέσθη μὲν ὁ Στέφανος τὴν βοήθειαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Φρειδερίκου, ἀπέτυχεν ὅμως τοῦ σκοποῦ του, τοῦ αὐτοκράτορος φιλικῶς ἔχοντος πρὸς τὸν Γεΐζαν. Ὁ Στέφανος ἐπιστρέψας εἰς τὴν Κωνσταντινούπουλιν ἐνυμφεύθη τὴν ἡγεμονίδα τῆς Ἀντιοχείας Μαρίαν, συγγενῆ τοῦ Μανουήλ, καὶ ἔμενε καραδοκῶν εὐκαιρίαν δράσεως, ἀφ' οὗ μάλιστα ἐν τῷ μεταξὺ ἐτελεύτησεν ὁ Γεΐζας τῷ 1161, ἀφήσας διάδοχον αὐτοῦ τὸν δεκαπενταετῆ πρωτότοκον υἱὸν του Στέφανον Γ΄.

Ὁ τοῦ Γεΐζα Β΄ θάνατος ἐφάνη εἰς τὸν Μανουήλ ὡς ἀρίστη εὐκαιρία πρὸς πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν του. Ἄνευ ἀναβολῆς λοιπὸν εἰσβαλὼν εἰς τὴν Σερβίαν μὲ στρατὸν κινητοποιηθέντα ἐπειγόντως, ἔπεμψε πρέσβεις εἰς τοὺς Οὐγγρους ζητῶν ὅπως οὗτοι μὴ ἀναγνωρίσωσι Βασιλέα τὸν Στέφανον, υἱὸν τοῦ Γεΐζα, ἀλλὰ τὸν Στέφανον, ἀδελφὸν αὐτοῦ. Ἡτιολόγησε δὲ τὴν ἀξίωσιν ταύτην διὰ τῆς ἐπικλήσεως τῶν ἀρχαίων Οὐγγρικῶν ἐθίμων, καθ' ἃ διαδοχὴ ἀνήκεν, ὄχι εἰς τὸν υἱόν, ἀλλ' εἰς τὸν πρωτότοκον ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως, Τοιοῦτος ὅμως διαδοχῆς νόμος οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐν Οὐγγαρίᾳ.

Κατὰ τὸν Ουγγρικὸν νόμον διαδοχῆς ὁ βασιλεὺς ἔπρεπε νὰ καταγάται ἐκ τοῦ αἵματος τῶν Ἄρπαδ. Γενικῶς διάδοχος ἦτο ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως. Ἐπειδὴ ὅμως ἐγένετο ἐξαιρέσις τοῦ ἐθίμου τούτου, ὁ Μανουὴλ ἐπωφελήθη ταύτης διὰ νὰ παραδώσῃ τὸν θρόνον εἰς τὸν προστατευόμενόν του Στέφανον.

Οἱ Οὔγγροι ἀπέρριψαν τὴν αἴτησιν τοῦ Μανουήλ, ὅστις μὲ ὑποσχέσεις καὶ ἀπειλὰς ἐπλησίαζε πρὸς τὴν Ουγγαρίαν, ἐν' ᾧ ὁ Στέφανος Γ' ἔφυγεν εἰς τὴν Pozsony¹ μὲ τὴν μητέρα του. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ὅτι οἱ Οὔγγροι ἐνέδωκαν, ἐπειδὴ μέρος αὐτῶν ἐπηρεάσθη ὑπὸ τῶν ἀπειλῶν καὶ οἱ λοιποὶ ἐδεδεασθήσαν ὑπὸ τῶν υποσχέσεων τοῦ Μανουήλ. Δὲν ἀνεγνώρισαν ὅμως τὸν μισούμενον Στέφανον, ἀλλὰ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Λαδίσλαον, δευτερότοκον υἱὸν τοῦ Γεΐζα Α'. Ὁ Στέφανος ἔλαβε τὸ τρίτον τῆς Ουγγαρίας καὶ ὠρίσθη διάδοχος.

Τῷ 1162 ἐτελεύτησεν ὁ Λαδίσλαος ἄρξας μῆνάς τινας, ὁ δὲ θεῖός του Στέφανος ἔχων κόμμα ἰσχυρὸν μεταξὺ τῶν μεγιστάνων ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὡς Στέφανος Δ', ἀλλ' ὁ λαὸς μισῶν αὐτόν, αἶτε σφετεριστήν, ἦτο ἔτοιμος νὰ ἐπαναστατήσῃ. Πρὸ τοιαύτης καταστάσεως ὁ Στέφανος ἠναγκάσθη νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειαν τοῦ Μανουήλ, ὅστις ἐπεμψε στρατὸν εἰς τὴν Ουγγαρίαν, τοῦθ' ὅπερ ἠῤῥῆσε τὸ κατὰ τοῦ Στεφάνου μῖσος τῶν Οὔγγρων. Οἱ τοῦ Στεφάνου ὄπαδοὶ τότε τὸν συνεβούλευσαν νὰ ἀποπέμψῃ τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν, διὰ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν τοῦ ἔθνους ἐμπιστοσύνην, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ὁ Στέφανος Γ' ὅμως ἐπωφεληθεὶς τούτου καὶ διοργανώσας στρατόν, ἐξεστράτευσεν κατὰ τοῦ Στεφάνου Δ' καὶ τὸν ἐνίκησεν, ἀναγκάσας αὐτόν νὰ προσφύγῃ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Μανουήλ. Ἡ βασιλικὴ ἐξουσία περιήλθεν οὕτως εἰς Στέφανον τὸν Γ'. Ὁ Μανουὴλ προστατεύων Στέφανον τὸν Δ' προήλασεν ἐπὶ τὴν Ουγγαρίαν, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν σκεφθεὶς ὅτι οἱ Οὔγγροι οὐδέποτε θὰ τὸν ἀναγνωρίσωσι, ἐσταμάτησε τὸν ἀγῶνά του, ἐγκαταλιπὼν δὲ τὸν Στέφανον Δ' ἠκολούθησε νέαν ὁδόν. Ἐπιστρέψας εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔστειλε πρεσβευτὴν εἰς τοὺς Οὔγγρους τὸν σεβαστὸν Γεώργιον Παλαιολόγον, ἀρχηγὸν τῶν σωματοφυλάκων του προσφέρων αὐτοῖς τὴν εἰρήνην καὶ τὴν φιλίαν του. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τῆς εἰλικρινείας του ὑπεσχέθη νὰ συζεύξῃ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Μαρίαν μετὰ τοῦ Βέλα, ἀδελφοῦ τοῦ Στεφάνου Γ' καὶ νὰ ἀναγορεύσῃ τοῦτον διάδοχον τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου.

Ὁ περίφημος ἱστοριογράφος Λουδοβίκος Θάλλοτση γράφει ἐν τῷ ἔργῳ του Βέλα ὁ Γ' καὶ ἡ Ουγγρικὴ Μοναρχία. «Ὁ Μανουὴλ ἐν τῇ περιστάσει» ταύτῃ ἔπραξεν οὕτω, διότι αὐτὸ ἀνταπεκρίνεται μάλιστα εἰς τὰ συμφέροντά του. Τόσον ἀχανὲς κράτος, ὡς τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκόν, εἶχε παραπολλά» ζητήματα, ἔνεκεν ἀκριβῶς τῆς ἐκτάσεως αὐτοῦ. Εἰς τὰ ἀνατολικά σύνορα

¹ Πρεσβοῦργον, Οὔγγριστι Pozsony.

» τὰ τῆς Περσίας καὶ τῆς Τουρκίας ὑπῆρχον ἐκκρεμοῦντα ζητήματα, πρὸς
 » δυσμάς ἦτο ἀψηχολημένον μὲ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὸν Γερμανὸν αὐτοκράτορα,
 » πρὸς βορρᾶν τὸ Οὐγγρικὸν ζήτημα προὐκάλει φροντίδας. Πολλάκις ἠσφά-
 » λιζε τὴν ἐπιτυχίαν ἑνὸς μέρους, κάμνων παραχωρήσεις εἰς τὸ ἄλλο: ὁ σκο-
 » πὸς ἦτο πάντοτε ἡ τήρησις, ἐνίοτε ἢ κατάκτησις. Δὲν γνωρίζομεν τὸ πολι-
 » τικὸν μέρος καὶ τὰ ψυχολογικὰ αἷτια τοῦ ζητήματος τούτου, συμπεραίνομεν
 » μόνον, ὅτι δὲν ἠγάπα τοὺς ἰδικούς του συγγενεῖς, οὓς ὑπωπτεύετο. Τὸν
 » νέον βάρβαρον δὲν ἐφοβεῖτο, δυνάμενος νὰ τὸν παιδαγωγῇ κατὰ τὸ παρά-
 » δειγμά του».

Οἱ Οὐγγροὶ θαμβωθέντες ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Μανουήλ καὶ μὴ ὑπο-
 πτεύοντες τὸν σκοπὸν του, ἔστειλαν τὸν Βέλα, ὅστις εἰς τὴν Κων/πολιν ὄνο-
 μάσθη Ἀλέξιος καὶ ἀνηγορεύθη δεσπότης¹.

Μετὰ τὴν εἰς Κων/πολιν ἀφίξιν τοῦ Βέλα, ὁ Μανουήλ προσήρτησεν
 εἰς τὴν Οὐγγαρίαν τὴν ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν κατεχομένην Δαλματίαν καὶ ἠξίωσεν
 αὐτὴν ὡς κληρονομίαν τοῦ Βέλα, τοῦ Οὐγγρικοῦ ὅμως συνταγματικοῦ νόμου
 τονίζοντος τὸ ἀδιανέμητον τοῦ κράτους, οἱ Οὐγγροὶ ἀπέρριψαν τὴν ἀξίωσιν
 ταύτην τοῦ Μανουήλ. Οὗτος θέλων νὰ τοὺς ἐξαναγκάσῃ νὰ δεχθῶσι τὴν
 ἀξίωσίν του ἔστειλε τὸν Στέφανον Δ' μὲ στρατὸν κατὰ τῆς Οὐγγαρίας, τοῦτου
 δ' ἀποτυχόντος, αὐτὸς ὁ Μανουήλ ἐφθασε μὲ πολὺν στρατὸν εἰς τὰ σύνορα
 τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἔστειλεν εἰς τὸν Στέφανον Γ' ἐπιστολὴν δηλῶν ὅτι δὲν
 εἶχε σκοπὸν νὰ πολεμήσῃ, ἀλλὰ νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν κληρονομίαν εἰς τὸν Βέλαν.
 Τῆς Οὐγγαρίας ὅμως δεχθεῖσας βοήθειαν ἐξωθεν, ὁ Μανουήλ ὑπεχώρησεν εἰς
 τὴν Ρωμανίαν μετὰ τοῦ Στεφάνου Δ', ὅστις μετ' οὐ πολὺ, ἐκστρατεύσας ἐκ
 νέου κατὰ τοῦ Στεφάνου Γ' μὲ Ἑλληνικὸν στρατὸν, ἐνεκλείσθη εἰς τὸ Σεύγμι-
 νον (Zimony) ὅπου ἀπέθανεν. Οἱ Οὐγγροὶ ἐκυρίευσαν τότε τὸ Σεύγμινον
 ἀλλ' ὁ Μανουήλ, μισθώσας Ρώσσοις ἐπικούρους, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν
 μὲ ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ κυριεύσας τὸ Σεύγμινον προήλασεν εἰς τὴν Δαλματίαν,
 τὴν ὅποιαν καὶ κατέκτησε σχεδὸν χωρὶς ἀντίστασιν. Καὶ ἐνίκησε μὲν ὁ Οὐγ-
 γρικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν παλατῖνον Διονύσιον τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν ἐπὶ
 τῆς ὄχθης τοῦ Σαύα, ἐκδικούμενος ὅμως ὁ Μανουήλ ἐλεηλάτησε τὴν Τραν-
 σουλβανίαν. Τῷ 1166, ὁ Στέφανος Γ' δεχθεὶς βοήθειαν ἐκ μέρους τοῦ δουκὸς
 τῆς Αὐστρίας, κατέκτησε πάλιν τὸ μέγιστον μέρος τῆς Δαλματίας. Τῷ 1168,

¹ Ἡ ἐπίσημος ἀναγόρευσις ἐγένετο τῷ 1165 ἢ 1166 τῷ δὲ 1169 ἐγέννησε, παρὰ
 πᾶσαν προδοκίαν, παῖδα ἢ βασίλισσα (τὸν ὕστερον τόσον ἀτυχή Ἀλέξιον), ὅστις ἐγένετο
 φυσικὸς διάδοχος καὶ δεσπότης. Ὁ Βέλα ὑπεβιάσθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ «Καίσαρος»
 καὶ ἐχωρίσθη τῆς μνηστῆς του Μαρίας. Ἀντὶ ταύτης ὁ Μανουήλ τὸν συνέζευε μὲ τὴν
 Ἄνναν Châtillon (Agnès d'Antrioche), τοῦθ' ὅπερ δὲν ἠλλοίωσε τὰς καλὰς σχέσεις Βέλα
 καὶ Μανουήλ, ὅστις διὰ λαμπρᾶς ἔκπαιδεύσεως καὶ καλλίστου προσωπικοῦ παραδει-
 γματος προσεπάθει νὰ καταστήσῃ τὸν Βέλαν μέγαν βασιλέα.

ὁ Βυζαντινὸς στρατός, ἐνισχυθεὶς μὲ Πέρσας, Γερμανούς, Ἴταλοὺς καὶ Σέρβους μισθοφόρους, προήλασεν ἐκ νέου ὑπὸ τὸν Ἀνδρόνικον Κομνηνοῦ Κωνσταντῖνον κατὰ τῶν Οὐγγῶν διοικουμένων ὑπὸ τοῦ παλατινοῦ Διονυσίου. Οἱ Οὐγγῶροι ἐνίκηθησαν περὶ τὸ Σεύγγιμον. Ἡ Δαλματία ἐκυριεύθη πάλιν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, τῷ δὲ 1172 τὴν 4^{ην} Μαρτίου, ὁ Στέφανος Γ' ἐτελεύτησε μὴ ἀφῆσας κληρονόμον.

ΒΕΛΑΣ Γ' (1173-1196)

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Στεφάνου Γ' ἔγιναν κομματικαὶ διχοστασίαι ἐν Οὐγγαρίᾳ. Ἐν ᾧ ὁ Βέλας ἦτο ἀκόμῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει, οἱ ὄπαδοι του ἔστειλαν πρεσβευτὰς πρὸς αὐτὸν προσκαλοῦντας αὐτὸν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, ὡς πρεσβύτερον τοῦ γένους τῶν Ἄρπαδ. Ὁ Βέλας, ἔχων δικαιώματα ἐπὶ τοῦ θρόνου, προήλασεν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν ἐπὶ κεφαλῆς Βυζαντινοῦ στρατοῦ. Μέχρι τῆς Σαρδικῆς συνώδευσεν αὐτὸν ὁ Μανουὴλ, ὅστις πρὸ τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ ὥρκισεν αὐτόν, ὅπως ἀείποτε περιφρουρῆ τὰ συμφέροντα τῆς Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας.

Κατ' ἀρχάς, ὁ Βέλας εἶχεν ἀντιπάλους, τῶν ὁποίων ἡγέτης ἦτο ὁ δευτερότοκος ἀδελφός του Γεῖζας, ὁ ἐπιθυμῶν τὸν θρόνον. Ἄλλην ἀντιπολιτευσιν ἀπετέλει τὸ κόμμα τῆς χήρας βασιλίσσης, ἣτις ἤθελε νὰ ἀσφαλίσῃ τὸν θρόνον εἰς τὸν γεννηθησόμενον υἱόν της. Ὁ Βέλας ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ἀρχίσῃ τὴν κυβέρνησίν του καταστέλλων τὰ ἐναντία κόμματα. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Στριγονίου Λουκάς Βάνφν, ἀρχηγὸς ὄν τοῦ κόμματος τῆς βασιλίσσης, ἠρνήθη τὴν στέψιν. Ὁ Βέλας παρεκάλεσε τότε τὸν πάπαν τῆς Ρώμης Ἀλέξανδρον νὰ ἐπιτρέψῃ, ὅπως ἡ στέψις τελεσθῆ ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Κάλτοσα. Ὁ πάπας τὸ ἐπέτρεψεν ἐπὶ τῷ ὄρω ὅπως ὁ Βέλας διατηρῆ τὴν δόξαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς δυτικῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας. Ἡ στέψις ἐγένετο τῷ 1178.

Ἄμα τῇ ἀναρρήσει του ὁ Βέλας ἀπεδείχθη ἐνεργητικώτατος ἐν τῇ ρυθμίσει τῶν τοῦ κράτους. ἤρχισε μὲ ἀναδιοργανώσεις ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν του ἠρχέσθη, ἐπὶ τοῦ παρόντος, νὰ συμμορφωθῆ πρὸς τὰς περιστάσεις. Ἡ ἀποχὴ ἀπὸ διαχυτικὴν πολιτικὴν ἦτο λογικὴ. Πράττων οὕτως, ἐκράτησε τὸν λόγον του ἐναντι τοῦ Μανουὴλ καὶ ἐνήργησε μὲ σκοπιμότητα. Ἡ Δαλματία, ὑποτεταγμένη εἰς τὸ Βυζάντιον δὲν ἦτο ἐπικίνδυνος καὶ ἡ πρὸς τὸν Μανουὴλ φιλία, ἀσφαλίζουσα τὰ νότια σύνορα τῆς Οὐγγαρίας, ἔδωκεν εἰς τὴν Οὐγγρικὴν πολιτικὴν μεγαλυτέραν ροπήν πρὸς δυσμὰς. Τὰ τότε πράγματα ὑπεχρέωσαν Βέλαν τὸν Γ' νὰ στραφῆ πρὸς τὴν δύσιν. Καίτερον τιμῶν οὗτος τὸν ἰσχυρὸν Γερμανὸν αὐτοκράτορα Φρειδερίκον Α', δὲν τὸν ἀνεγνώριζεν ὡς αὐθνήτην, διότι, ὡς καλῶς ἐγνώριζε, μόνον αἱ μὲ τὴν Ἰταλίαν διαφωνία του τὸν ἠμποδισαν νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν τὰς περὶ τῆς Οὐγγαρίας ἀξιώσεις του, τὰς ὁποίας

ἐματαιώσε ἢ πρὸς τὸν Μανουήλ φιλία καὶ ἡ μὲ τὸν πάπαν τῆς Ρώμης δμόνοια τοῦ Βέλα. Ἀγαθὴ πολιτικὴ λοιπὸν ἦτο νὰ θέσῃ τῷ 1176 εἰς τὰς διατάγας τοῦ Μανουήλ χιλιάδας τινὰς Οὐγγρων στρατιωτῶν διὰ τὴν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν ἐκστρατείαν.

Μετ' οὐ πολὺ ὁ Βέλας ἦτο σεβαστὸς παρὰ τοῖς Οὐγγροῖς καὶ ἐν τῷ ἔξωτερικῷ, τοῦ δὲ υἱοῦ τῆς βασιλείσης ἀποθανόντος νεογεννήτου, τὸ κόμμα αὐτοῦ ἐνισχύθη. Ὁ Γεῖζας, βλέπων τὴν δραστηριότητα τοῦ Βέλα, ἔφυγεν εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἔπειτα εἰς τὴν Βοημίαν. Μὴ γενόμενος δεκτὸς ἐκεῖ, ἐπεκαλέσθη τὴν ἐπικουρίαν τοῦ Γερμανοῦ αυτοκράτορος, ἐπίσης ὅμως χωρὶς ἐπιτυχίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Βέλας ἐτιμώρησεν αὐστηρῶς τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Γεῖζα καὶ ἐξώρυσεν εἰς τὴν Ρωμανίαν τὴν μητέρα αὐτοῦ, τὴν συνταχθεῖσαν πρὸς τὴν μερίδα τοῦ Γεῖζα.

Ὁ Γεῖζας, ἐκδοθεὶς εἰς τὸν Βέλα ὑπὸ τοῦ δυνκὸς τῆς Βοημίας, κατεκλείσθη ἐν φυλακῇ, ὅπου ἔμεινεν ἐπὶ 15 ἔτη. Ἐκτοτε ἡ ἐσωτερικὴ καὶ ἔξωτερικὴ εἰρήνη ἐν Οὐγγαρία ἦτο σταθερά.

Ὁ Βέλας ἔμεινε πιστὸς εἰς τὸν Μανουήλ. Τούτου πολεμοῦντος ἐν τῇ Μικρῇ Ἀσίᾳ, ὁ Βέλας δὲν ἀνησύχησε τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν· τούναντίον ἔστειλεν εἰς τὸν Μανουήλ ἐπικουρικὸν στρατὸν ὑπὸ τὸν Βάνον Ὅμπουδιν καὶ τὸν Βοϊβόδαν Λέουσαν.

Ο ΒΕΛΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΤΗΣ ΟΥΓΓΑΡΙΑΣ

Ἐξ ἀρχῆς ὁ Βέλας ἀπεδείχθη δραστήριος καὶ μὲ πολιτικὴν πείραν ἀρχηγὸς κράτους. ἤρρισε μὲ τὴν ἐξολόθρευσιν τῆς ληστείας εἰς τὸ κράτος τοῦ εἰς τὸν Μανουήλ ἦτο ὑποχρεωμένος διὰ τὰς πολιτικὰς καὶ οἰκονομικὰς γνώσεις, ἃς ἐπραγματοποίησε πρὸς ὄφελος τῆς Βασιλείας. Τέως ἡ διεξαγωγὴ τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν δικῶν ἐγίνετο διὰ ζώσης φωνῆς, τῶν ἀντιδικῶν παρισταμένων προσωπικῶς ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. Ἐκτοτε διωργανώθησαν ὑπηρεσίαι, ὅπου αἱ δικαζόμεναι ὑποθέσεις ἐξετίθεντο ἐγγράφως. Ὁ Βέλας κατέστησεν ὑπηρεσίας καὶ ἀξιώματα δημοσίων καὶ αὐλικῶν ἀρχόντων. Ἡ τάξις καὶ ὁ πολιτισμὸς προώδευσαν, κυρίως εἰς τὰ χωρία. Οἱ χωρικοί, κατοικοῦντες τέως ὑπὸ σκηνάς, ἔκτισαν οἰκίας.

Ὀλίγον μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν, ἀπέθανεν ὁ Μανουήλ τῇ 24 Σεπτεμβρίου 1180, βασιλεύσας ἐπὶ 38 ἔτη καὶ 3 μῆνας.

Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἡ Δαλματία ἐκήρυξε πίστιν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὸ Οὐγγρικὸν στέμμα. Ὁ Λουδοβίκος Θάλλοτση γράφει περὶ τούτου ἐπὶ λέξει: «Ἡ νέα κατοχὴ τῆς Δαλματίας γενομένη χωρὶς διαμαρτυρίας ἐκ » μέρους τοῦ Βυζαντίου ἀποδεικνύει, ὅτι προηγήθη ἀμοιβαῖος συμβιβασμός, » ὁ Μανουήλ ἐθεώρει πρόσκαιρον τὴν κατοχὴν τῆς Δαλματίας. Μετὰ τὸν » θάνατον τοῦ Μανουήλ ὁ Βέλας ἀμέσως εἰσῆλασε νία facti καὶ πάντες ἐχά- » ρησαν διὰ τὴν εἰρήνην».

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μανουήλ ἐπῆλθον ἀνακτορικαὶ ἀνατροπαὶ ἐν Κων/πόλει. Ὁ Ἀνδρόνικος κατέλαβε τὴν ἀρχήν. Ὁ Βέλας ἔδραμεν εἰς βοήθειαν τῆς αὐτοκρατείας καὶ τοῦ υἱοῦ τῆς Ἀλεξίου, ἀλλ' ἀμφότεροι ἐδολοφονήθησαν πρὸ τῆς ἀφίξεώς του.

Μετ' οὗ πολὺ ἀπέθανεν ἡ σύζυγος τοῦ Βέλα Ἀγνή ἢ ἔξ Ἀντιοχείας. Τὸ ἐπιὸν ἔτος οὗτος ἐνυμφεύθη τὴν Μαργαρίταν ἀδελφὴν τοῦ Φιλίππου ΣΤ' καὶ χήραν τοῦ Ἐρρίκου βασιλέως τῆς Ἀγγλίας. Τῶν ἀκολούθων συμβάντων ἔξερομένων τοῦ πλαισίου τῆς παρούσης μελέτης, ἀναβάλλω τὴν ἐξιστορήσιν αὐτῶν εἰς ἄλλοτε.

Φ. ΜΟΥΡΑΤΥ

Βιβλιογραφία.

- Asztalos M. és Pethő Sándor, A Magyar Nemzet Története.
Brunet de Presle et A. Blanchet, Grèce.
Forster, III. Béla,
Heisenberg August, Ungarn und Byzanz.
Hóman Balint, Magyar Történet.
Kulinyi Ferenc, Béla Király,
Marcaly Henrik, Szent László és Könyves Kálmán.
Παπαρηγόπουλου, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.
Thalliczy Lajos, III. Béla és a Magyar Birodalom.